

Abdürrezzak b.
Muhammed el-Halebî
(25 Şubat 1925-4 Şubat 2012)

Şam'daki Emevî Camii'nde yaptığı dersleri ile meşhur Allâme Mukri' Abdürrezzak el-Halebî, 12 Rebiulevvel 1433/4 Şubat 2012 tarihinde Cumartesi günü, sabah namazı vaktinin girmesine bir saat kala seksen yedi yaşında iken vefat etti. Cenaze namazı aynı günün öğle namazından sonra Dımaşk'ta bulunan el-Adevî mahallesinde bulunan Câmî'u's-Senâ'da kılındıktan sonra Dahdâh kabristanında defnedildi. Tam adı Abdürrezzâk b. Muhammed Hasen b. Raşîd b. Hasen el-Halebî, Hanefî fihhına vakıf bir kıraat âlimi olarak dünya çapında bir şöhrete ulaşmıştı. Ailesi aslen Haleb'li olup, kendisi Dımaşk'ta doğmuş, yetişmiş, orada yaşayıp orada vefat etmiştir. Kendisinden, icâzet sistemini sürdürerek temel kaynakları okutma geleneğini sürdüren bir kimse olması sebebiyle mukri' diye söz edilmiştir.

el-Halebî, Şaban 1343/Şubat 1925'te Dımaşk'ta Kaymeriyye'de, dindar ve ilim ehli bir ailede dünyaya geldi. Babası ilim meclislerinden hiç kopmayan bir kimse idi. Annesi Vesile Hanım, dönemin Şam müftüsü Allame Muhammed Atullah'ın kızıydı. Henüz dokuz yaşında iken babası vefat ettiği için, amcası Muhammed 'İyd el-Halebî'nin himayesinde yetişmiş, yedi yaşında iken Kur'an-ı Kerîm'i hatmetmiş, 1937 yılında ilkokulu Dımaşk'ta bitirmişti. İlkokuldan sonra eğitimine bir süre ara vererek dokumacılık sanatı ile meşgul olmuş, bu meslekte iyi bir noktaya gelmiş, bu esnada on beş yaşlarında, 1358/1939 senesinde Mesidi Benî Ümeyye'ye uğradığında Allame Muhammed Sâlih el-Farfûr'un ders vermekte olduğunu görüp, onunla tanışmış, bir yandan da onun Emevî camiinde, el-Medresetü'l-Fethiyye'de ve evindeki derslerine ilim meclislerine ve diğer ilmî etkinliklerine sürekli iştirak

ederek İslâmî ilimlerin büyük bir kısmını hocası ve terbiyecisi olarak kabul ettiği Muhammed Sâlih el-Farfûr'dan öğrenmişti. Onunla yoğun bir şekilde 1939 yılından itibaren görüşüp, ondan istifade etmeşe başlamış ve hocasının 1986 yılındaki vefatına kadar da yanından ayrılmamıştır. Hocası ve sevenleri ile birlikte Cem'iyetü'l-Fethî'l-İslâmî'yi kurmuş, buradaki eğitim faaliyetlerinde arkadaşlarıyla birlikte ona yardımcı olmuştur. Hocası Farfûr kendisine aklî ilimlerin her birinde umumi icâzet vermiş, yokluğunda hocasının yerine derslerini devam ettirmiştir. Vefât edinceye kadar da hocası gibi Emevî camiinde dersler vermeye devam etmiş, 1958 yılından itibaren de fetvâ vermeye başlamıştı. el-Halebî 1955 yılında Dimaşk'lı Zebib âilesinden bir hanımla evlenmiş ve yedi çocuğu dünyaya gelmiştir.

Abdürrezzâk el-Halebî ilim tahsiline ve meşâyihinden ilim almaya özel bir ihtimam göstermiş, fıkıh, hadis, Arapça, kıraat gibi ilimleri kadim usulle öğrenmiş, Kur'ân-ı Kerim'i hıfz etmiş, Şâtıbiyye ve Dürre'yi ezberlemiş, kıraat-i aşereden icâzet almıştır. Ayrıca bu esnada çok sayıda tefsiri, *Kütüb-i sitt'e*'yi Arap diline dair pek çok eseri ve şerhlerini okumuş, İbn Mâlik'in *Elfiyye*'sini ezberlemiştir. Hocası Farfûr ile birlikte *Neseî Tefsiri*'ni, Nevevî'nin *Şerhu Müslim*'ini, *et-Tergîb ve't-terğîb*'i, *Nûrû'l-Îzâh*, *Merâgi'l-felâh*, *Tahtâvi*, *Kudûri* ve şerhlerini, *Mecme'u'l-enhur*'u, *er-Reddû'l-muhtâr*'ı, *Hâşiyetü't-Tahâvî*'yi, *el-Menâr* ve şerhlerini, *Beykûniyye* ve şerhlerini, *Tedribü'r-râvî*'yi okumuştur.

Dimaşk'ın önemli kıraat âlimlerinden biri olarak yetişen ve pek çok kişiye kıraat icâzeti veren Halebî'nin kıraat ilimlerinde hocaları Mahmud Fâyiz ed-Deyratânî (ö. 1385/1965), Dr. Muhammed Sa'îd el-Hulvânî (ö. 1389/1969) ve Hüseyin Hattâb (ö. 1408/1987) idi. Kıraat-ı aşera konusunda kendisinden icâzet aldığı hocası Şeyh Hüseyin Hattâb olmuş; ona kıraat-i aşere'den tam bir hatim okuyup ehl-i ilmin şartlarını yerine getirerek icâzet almıştır. Ayrıca el-Halebî'ye icâzet-i âmme verenler arasında Şam müftüsü Ebû'l-Yüsr 'Âbidîn ve Ahmed b. Muhammed el-Kâsimî de bulunmaktadır.

Halebî ayrıca, Beyrut Fetva emini Muhammed el-Arabî el-Azûzî el-İdrîsî'den de İslâmî ilimlerin muhtelif dallarında icâzet almıştır. Hicaz'da karşılaştığı Muhammed İbrahim el-Fadlî el-Hatenî'den, arasında Muhammed Abdülbâki el-Leknevî'nin *Neşru'l-ğavâlî mine'l-esânidi'l-avâlî*, *el-İs'âd bil-İsnâd* gibi hadis ilmine dair risalelerinin de olduğu birçok kitabın icâzetini elde etmişti. Ayrıca muâsırı olup, görüştüğü Muhammed Edîb el-Kellâs, Ebû'l-Hayr el-Meydânî, Mekki el-Kettânî, İbrâhîm el-Çalâyînî, Molla Ramazân el-Bûtî gibi kimselerle de icâzet alış verişinde bulunmuştur.

Abdürrezzak el-Halebî, hayatının büyük bir kısmını ders vermek, talebe yetiştirmek ve muhtelif ilim dallarında onlarca kitap okutmakla geçirmişti. Ders vermeye 1368/1949 yılında Emevî Camii'nde başlayan Abdürrezzak el-Halebî'nin derslerinin çoğu burada olurdu. Ders zamanları sabah namazı sonrası ile akşam ve yatsı arası vakitlerdeydi. Neredeyse altmış sene her gün bu

tempoda bir eğitim faaliyeti sürdürmüştü. Emevî Camii dışında da birçok mescitte dersler vermişti.

Hayatı boyunca çok sayıda kitap okutan el-Halebî, özellikle kaynak eserleri okutmaya özen gösterirdi. Metni uzun olan eserleri seçer, çoğu kere serd usulü ile okutmayı tercih eder, ara ara, müşkil yerlerle karşılaşınca durup şerh etmekle yetinirdi. Okuttuğu kitapları tamamlama hususunda prensip sahibi birisi olarak tanınmıştı. *Nesefî, el-Hâzin, el-Kurtubî, el-İtkan fi ulumi'l-Kur'an* gibi tefsirler; *Kütüb-i sitte, Muvatta, Nevevî Şerhi, Bezlül-mechûd, Câmi'u'l-usûl* gibi hadis kitapları; *Merâkî'l-felâh, el-İhtiyâr, Tahtâvî ve İbn Abidin Haşiyeleri, el-Hidâye, Keşfu'l-hakâik, el-Eşbâh ve'n-nezâir* gibi fıkıh kitapları; *Katru'n-neda şerhi, Şuzûru'z-zeheb Şerhi, İbn Akil Şerhi* gibi nahiv kitaplarının yanı sıra Kadı İyaz'ın *Şifa, İhyâu ulûmi'd-din, Kuşeyrî Risâlesi, Sıfatu's-safve, Nevâdiru'l-usûl* gibi eserler Halebî'nin cami derslerinde okuttuğu kaynaklar arasındaydı. Öneme binaen bazı kitapları ikişer ya da üçer kez okuttuğu da olmuştur.

Hocası el-Farfur ile beraber 1375/1956 senesinde Ma'hedü'l-Fethi'l-İslâmî'yi kurmuş, buranın geliştirilmesi için birlikte büyük gayretler sarf etmişlerdi. Enstitü kurulduktan sonra Halebî, cami dersleri dışında artık burada da dersler vermeye başlamıştır. Hocası Muhammed Sâlih el-Farfûr vefat ettikten sonra (1407/1986) Enstitü'nün yöneticiliğini devralmış, vefat edene kadar da bu görevi sürdürmüştü. 1980 yılından itibaren el-Câmi'u'l-Emevî'nin idaresi kendisine tevdi edilmiş, 2005 yılında da Evkâf Bakanı'nın kararı ile Şeyhu'l-Câmi'i'l-Emevî lakabı kendisine verilmiş, ömrünün sonuna kadar da caminin Hanefî şeyhi olarak bu görevi sürdürmüştür.

İslâmî ilimlerin neredeyse hepsinde bilgi sahibi olan el-Halebî aynı zamanda sağlam bir hafızaya sahipti. Okuttuğu metinlerde yer alan ibareleri, ihtiyaç oldukça çok kolay hatırlaması ile meşhurdu. İslâmî ilimlere vukûfiyeti kadar yabancı dillere de ilgili idi. Fransızca ve Türkçe öğrenmiş, yeri geldikçe bu dilleri bilen talebeleri ile Fransızca ve Türkçe dersler de yapmıştır.

el-Halebî'den İslâmî ilimler alanındaki başlıca eserlerin icâzetini alan birçok kişi olmuştur. Kendisinden icâzet alanların büyük çoğunluğu altmış seneye yakın ders verdiği Fetih Enstitüsü talebeleriydi. Bunlar arasında kendilerine kıraat-i aşereden icâzet verdiği İhsan es-Seyyid Hasen, Muhammed Bedrüddin b. 'Izzet el-Eğvânî, Zeyyâd b. Muhammed el-Havrânî, Rif'at 'Ali Dîb, Muhammed Sâdık gibi kişiler vardı. Meşhur muhakkik ve muhaddis Şu'ayb el-Arnaût, el-Halebî'nin oldukça geniş bir kütüphanesi olduğunu, kendisi de dâhil olmak üzere pek çok kimsenin bu kütüphaneden istifade ettiğini belirtmiştir.

el-Halebî, tedris faaliyetlerine ilâve olarak, Dımaşk'ın çeşitli camiilerinde hatiplik görevi ile eş zamanlı olarak, fetva kKurumunda ders verme görevini de üstlenmiş; Emevi Camii şeyhliği yanında Câmi'u'l-Katat'ta on beş yıl,

Câmi‘u’l-Cevra’da yirmi dört yıl, ardından da Mescidü Bilâl b. Rabâh’ta hatib olarak görevlendirilmiştir. el-Halebî, konferans ve ilmî toplantılara iştirak etmek üzere, Mısır, Libya, İnan, Malezya, Türkiye, Körfez Ülkeleri, Kuveyt ve Suudî Arabistan’a gitmiş, gittiği her yerde büyük kitlelere hitâbede bulunmuş, konuşmalar yapmıştır. Kendisi, Suriye içinde ve dışında pek çok hayır kuruluşuna öncülük etmiş, onların faaliyetlerine iştirak etmiştir. Ayrıca, çeşitli İslâm ülkelerinde gerçekleştirilen bir çok konferans, sempozyum vb. etkinliklerde de yer almıştır.

Daha çok İlmî faaliyetleri ile tanınan el-Halebî, ibadet hayatı, güzel ahlak sahibi olması, mütevazı ve zahidâne yaşantısı, cömertliği, yardımseverliği ve özellikle sünnete bağlılığı ile de bilinen bir kimseydi. Sevilen bir ilim ehli olduğu kadar saygın ve heybetli bir duruşu vardı. Günlük programlarından asla taviz vermeyen, disiplinli bir âlim olarak da bilinmekteydi. Cemaatle namaz kılmaya büyük özen gösteren el-Halebî 1370/1950 senesinden vefatına kadar, bir kısmı Suriye heyetinin hac emiri olmak üzere, neredeyse her yıl hacca gitmiş, Kur’an okumakta iken bir eli Mushaf’ın üzerinde iken, diğer elinin işaret parmağı ile kelime-i şehadet getirerek son nefesini verme bahtiyarlığına erişmiştir.

Abdürrezzak el-Halebî, tarih boyunca Bilâdu’ş-Şâm’ın yetiştirdiği binlerce güzide âlim arasında, hicri XV./miladi XXI. yüzyıl âlimleri arasında kaydedilerek tarihe geçmiş, ardında da, yaşatılmaya devam etmiş bir icâzet geleneği, klasik kaynaklara vakıf olmanın ehemmiyetini ortaya koyan bir duruşu miras bırakmış oldu.

Abdürrezzak el-Halebî vefat ettiğinde Suriye iç savaşı henüz başlamıştı. İslâm coğrafyasının bu seçkin ilim merkezinin yeniden barış ve huzur dolu günlere kavuşup el-Halebî ve benzeri ulemânın dersleri ile yeniden canlanacağı günlere bir an önce erişmesi istikametindeki ümitlerimizi ümmet olarak hala taşımakta ve bunun için dua etmekteyiz.*

Najmeddin ALLISSA, Yard. Doç. Dr.

Yalova Üniv., İslâmî İlimler Fak., Hadis, YALOVA

* İstifade Edilen Kaynaklar:

<http://www.ahlalhdeeth.com/vb/showthread.php?t=274754>

http://vb.tafsir.net/tafsir30012/#.Vye10_mLTIU

<http://www.fath-news.com/cont/49188>

<http://rs.ksu.edu.sa/84024.html>